

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research

Sayı/Issue 8 (Ağustos/August 2022), s. 593-609.
Geliş Tarihi-Received: 22.06.2022
Kabul Tarihi-Accepted: 04.07.2022
Araştırma Makalesi-Research Article
ISSN: 2687-5675
DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1134249

Nef'î'nin *Sahbâ-nâmesinin* Şerhi

Commentary on Nef'î's Sahba-name

Hasan TEL*
Ahmet YENİKALE**

Öz

Divan edebiyatı, 16. yüzyılda Fuzûlî, Bakî, Ahmed Paşa, Necâtî ve Zâtî gibi büyük şairlerle altın çağını yaşamıştır. Aynı başarıyı sonraki yüzyılda da Şeyh Gâlib, Nâ'îlî, Nef'î gibi usta şairlerle devam ettirmiştir. 17. yüzyıla gelindiğinde divan edebiyatı gelişimini önemli ölçüde tamamlamıştır. Nef'î, bu yüzyılda yazdığı şiirlerle klasik edebiyatın bayrağını taşıyan önemli köşe taşlarından biri olmuştur. Şair gerek kendi zamanında gerekse kendinden sonraki asırlarda kaside yazan şairleri etkilemiştir. Nef'î, yaşadığı dönemin hiciv üstadı olarak kabul edilir. Şiirlerinde zengin bir musiki, düşünce ve bilgiyle yoğrulmuş sanatlı bir üslup gözlenir. Şerhe konu olan terki-bend birçok kaynaktan "Sâki-nâme" olarak geçer. Ancak şiirin içeriğine bakıldığında "Sahbâ-nâme" olarak adlandırılmasının daha uygun olacağı değerlendirilmiştir. Şair, şiir boyunca şarabın özelliklerini sayarak onun güçlü yönlerini öne çıkarmıştır. Onu diğer keyif verici maddelerle de karşılaştırarak şarabın üstünlüğünü ispatlama çabasına girişmiştir. Bu çalışmada Nef'î'nin *Sahbâ-nâme* adıyla bilinen beş bentlik terki-bendinin çeviri yazısı ve dil içi çevirisi yapılmıştır. Şiir beyit beyit şerh edilmiştir. Ayrıca şiir, vezin ve ahenk unsurları bakımından da incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Nef'î, divan şiiri, terki-bend, Sahbâ-nâme, sâki-nâme.

Abstract

Divan literature lived its golden age in the 16th century with great poets such as Fuzulî, Baki, Ahmed Pasha, Necati and Zâtî. It continued the same success in the next century with master poets such as Sheikh Galib, Nâ'îlî and Nef'î. By the 17th century, divan literature had significantly completed its development. Nef'î had been one of the important cornerstones of classical literature with the poems he wrote in this century. The poet influenced the poets who wrote odes both in his own time and in the centuries after him. Nef'î is considered to be the master of satire of his time. In his poems, an artistic style intertwined with rich music, thought and knowledge is observed. The subject of the commentary is Terki-bend as "Sakiname". However, considering the content of the poem, it is more appropriate to call it "Sahbaname". The poet highlighted the strengths of wine by counting the characteristics of wine throughout the poem. He tried to prove the superiority of wine by comparing it with other pleasure substances. In this study, the translation and intralinguistic translation of Nef'î's five clause composition-i clause known as *Sahbaname* has been made. The poem has been annotated couple by couplet. In addition, poetry has been examined in terms of prosody and harmony elements.

Keywords: Nef'î, divan poetry, terki-bend, Sahba-name, saki-name.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş/Türkiye, e-posta: hasantelogr@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-0443-5656.

** Dr. Öğr. Üyesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Kahramanmaraş/Türkiye, e-posta: ahmetyenikale@ksu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2257-9802.

Giriş

17. yüzyılda yaşamış, kaside ve hicivleriyle tanınmış bir şair olan Nef'î, divan şiirinin özellikle kaside alanında oldukça başarılı eserler ortaya koymuştur. Yergilerindeki sınır tanımazlığının yanında övgülerinde de çok abartılı olan Nef'î, kendini İran şairlerinden üstün tutmuştur. Hicivlerinden en yüksek devlet adamları da nasibini almıştır. Hatta bu pervasızlığı onun ölümüne neden olmuştur. Gazel alanında da başarılı olan şair eserlerinde musikiye önem vermiştir. Nef'î, eserlerinde 17. yüzyıl divan edebiyatının genel özelliklerini yansıtmakla birlikte farklı söyleyiş özelliği yakalamış bir şairdir. Kendine has tarzıyla döneminin önemli şairleri arasına girmiştir.

Bu makalenin amacı, 17. yüzyıl divan şiirinin büyük şairlerinden Nef'î'nin literatürde *Sâkî-nâme* olarak geçen, ancak gerçekte bir *Sahbâ-nâme* olan terkiib-bendini şerh etmektir. Şiir beş bentten, her bent ise vasita beyti ile birlikte sekiz beyitten oluşmaktadır. Çalışmada, her bend kendi arasında değerlendirilmiştir. Transkripsiyonlu metin verildikten sonra vezin ve ahenk unsurları bakımından incelenmiştir. Ardından dil içi çevirisi yapılmış, şerh edilmiş ve belli başlı söz sanatları belirtilmiştir.

Bir eser anlaşıldığı ve ondan istifade edildiği ölçüde kıymet ifade eder. Bu düşünceden hareketle bu çalışmanın klasik Türk edebiyatı okurlarının düşünce dünyalarını genişletmesi ve onlara farklı bakış açıları kazandırması hedeflenmiştir. Şerh edilen terkiib-bend, dönemin üslup özelliklerini ve şairin şarap hakkındaki düşüncelerini yansıtmaları bakımından önemlidir.

Nef'î'nin Hayatı

Nef'î, 17. yüzyıl klasik Türk edebiyatı şairlerindedir. Kaynaklarda adı Ömer Bey veya Nef'î Ömer olarak geçer (Akkuş, 2018, s. 4). Mecmau'l-bahreyn adlı eserden ve Hâfız Ahmed Paşa'nın sadrazam olması nedeniyle yazmış olduğu kasidesinde kendi hayatına dair düştüğü kayıtlardan hareketle 1572'de doğduğu tahmin edilmektedir. Kendisi gibi şair olan Sarıkamış sancak beyi Mehmed Bey'in oğlu olup Pasinler sancak beyi Mirza Ali'nin de torunudur. Şiirle ilgilenmeye genç yaşta başlayan Nef'î, Pasinler'de başladığı eğitim hayatına Erzurum'da devam etmiştir. Bu sırada Farsça öğrenmiştir. Şiirlerinde "Darri" mahlasını kullanan şaire "Nef'î" mahlası Gelibolulu Âli tarafından verilmiştir (<http://islamansiklopedisi.org.tr/nefi>). Şiirle olan ilk münasebetinin babası vesilesiyle olduğu bilinmektedir. Şiir sanatı ve edebi bilgilerle beraber Fars dilini ve Fars kültürünü, hocası Erzurum defterdarı Âli'den aldığı anlaşılmaktadır. I. Ahmet, I. Mustafa, II. Osman ve IV. Murat dönemlerini gören şair, İstanbul'da çeşitli devlet görevlerinde bulunmuştur. Kısa sürede gazel ve özellikle kasideleriyle dikkat çeken şair, padişahlardan ve devlet adamlarından ilgi ve destek görmüştür (Kurnaz, 2001, s. 304). Sultanların ilgisi, devrin ileri gelenleriyle kurmuş olduğu bağ, yazdığı kasideler ve şiirdeki başarısı onun İstanbul'un sanat çevresinde kısa sürede tanınmasını sağlamıştır. Nef'î, Sultan Murat döneminde zirveye ulaşmıştır. Cesareti, korkusuzluğu ve sahip olamadığı dili onun sonunu hazırlamıştır. Ölüm nedeni kesin olarak bilinmez ancak yergiye devam etmesinin buna neden olduğu kaynaklardan anlaşılmaktadır. Nef'î'nin ölümüne neden olan olayla ilgili değişik söylentilerden biri, Bayram Paşa'yı hicvettiği için öldürülmüş olduğudur. İkinci bir rivayet ise şöyledir: Bayram Paşa, dönemin tanınmış şairi Naili'ye, Nef'î'yi kötüleyen bir şiir yazdırarak şaire okutur. Öfkelenen Nef'î, şiiri Paşa'nın yüzüne fırlatır. Bu, şair için bir öldürülme bahanesi olur ve Paşa'nın emriyle öldürülür (Akkuş, 2018, s. 5-6).

Edebi yönüyle değerlendirildiğinde Nef'î'nin şiirlerinde bireyselliğin ön planda olduğu görülür. Şair şiirlerinde kendini, zühde karşı tavır takınan rint olarak tasvir eder: "Sofi değilim rind-i harâbâtî-i aşkım/Nefî nola olsam ne aceb hâk-i reh-i mest". Nef'î'nin şiirlerinde ahenk ve musiki önemli bir yer tutar (Akkuş, 2018, s. 8, 9,14). Şairin dili özellikle

kasidelerinde ağırdır. Bâkî’de görülen ses ustalığı Nef’î’de en üst seviyeye çıkmıştır. Söyleyişi açık ve kusursuzdur. Kasidenin bölümlerini adeta bir paragrafa dönüştüren şair, düşüncelerini bir makale bütünlüğü içerisinde söylemeyi başarmıştır (Kurnaz, 2001, s. 304). Övgü ve yergilerinde mübalağanın sınırlarını zorlayan Nef’î, Sebki-Hindi akımının etkisinde kalmış ve Türk edebiyatındaki en önemli temsilcilerinden olmuştur. Dili etkili kullanma becerisi ile kendi üslubunu yakalayan şair önemli eserlere imza atmış ve dönemin hatırı sayılır şairleri arasında yerini almıştır.

Nef’î’nin en tanınmış eseri, çoğunluğu kasidelerden oluşan *Türkçe Divân*’ıdır. Ayrıca *Farsça Divan*’ı da vardır. *Sihâm-ı Kazâ* adlı kitabı ise hicivlerden oluşmaktadır (Kurnaz, 2001, s. 304). *Tuhfetü’l-Uşşâk*, kaynaklarda müstakil bir eser olarak değerlendirilmemiştir. *Farsça Divan*’ın içerisinde uzunca bir kasideden ibarettir (Cengiz, 2006, s. 6). Nef’î çok sayıda eser vermiş olmamasına rağmen özgün tarzı, başarılı şiirleri ve öne çıkan kişiliği ile Türk şiir tarihine adını altın harflerle yazdırmayı başarmıştır.

Sahbâ-nâme’nin Şerhi*

Ve zin Merhabâ ey / câm-ı mînâ / -yî mey-i yâ / kût-reng
 - . - - / - . - - / - . - - / - . -
 Devri gelsin / senden öğren / sin sipihri / bî-direng
 - . - - / - . - - / - . - - / - . -
 fâ i lâ tün / fâ i lâ tün / fâ i lâ tün / fâ i lün

Kafiye ve Redif: Dize sonlarındaki *yakut-reng*, *bî-direng*, *âyin-i Peşeng*, *sâki-i şeng*, *ayn-ı şereng*, *nâmûs u neng*, *def’-i jeng*, *bîtâb u teng* tamlamalarının sonlarındaki “-eng” sesleri kafiyeyi oluştururlar. Kafiyenin asli harfi “g” olup “n” kayd harfidir. Dolayısıyla bu bendin kafiyesi klasik kafiye sistemine göre *mukayyed kafiye*dir. Vasita beytindeki “*gamsın hele*”, “*âlemsin hele*” kelimelerindeki “-sIn hele” redifi, “-Am” sesleri ise kafiyeyi oluşturur. Vasita beytinin kafiyesi yalnız revî harfi olan “m”den ibaret olup *mücerred kafiye*dir.

1. Bend

1 Merhabâ ey câm-ı mînâ-yî mey-i yâkût-reng
 Devri gelsin senden öğrensin sipihri bî-direng

Merhaba ey yakut renkli billur şarap kadehi! Durmaksızın dönen gökyüzü dönmek neymiş gelsin de senden öğrensin.

Şairin, şarap kadehini yakuta benzetmesi hem kadehin parlaklığı hem de içindeki şarabın renginin kırmızılığı itibariyledir. Yakut taşının özelliği rengi ve göz alıcı ışığıdır. Bu kıyasla şarabın renk ve parlaklık yönünden eşsizliğine vurgu yapılmıştır. Devamında eskiden halka şeklinde oluşturulan meclislerde kadehin saki tarafından oturum düzenine göre döndürülmesi gök cisimlerinin düzenli olarak yaptıkları harekete benzetilmiştir. Ancak beyitte, semadaki cisimlerin dünya etrafında dönmesi şeklinde ifade edilmesi şiirin yazıldığı dönemin dünya merkezli evren anlayışından ileri gelmiş olması muhtemeldir. Çünkü o vakitlerde henüz güneş merkezli teori yayılmamıştı. Kadehin en değerli taşlardan yakuta ve hareketinin gökyüzüne teşbih edilmesi onun zikredilen özellikler itibariyle daha üstün bir nesne olmadığını ifade etmek içindir. Hatta bu üstünlük o dereceye vardırılmış ki kadeh, semaya dönme hususunda ders verebilecek seviyededir. Beyitte “ey” ifadesi ile *nida* sanatına başvurulmuştur. Şarap şişesi *yakuta* ve *sipihre* (*gökyüzü*) benzetilerek divan edebiyatında sıkça kullanılan *teşbih* sanatına başvurulmuştur. Ayrıca *câm*, *mînâ* ve *mey* kelimeleri bir arada kullanılarak *tenasüp* yapılmıştır.

* Kültür Bakanlığı e-kitap sayfasında Sâkinâme adıyla yayımlanan metinde (Akkuş, 2018, s. 233-235) çeviri yazı işaretleri kullanılmadığı için yazma nüshalara müracaat edilmiştir.

2 Merhabâ ey yâdigâr-ı meclis-i devrân-ı Cem
Âb-ı rûy-ı devlet-i Cemşîd ü âyîn-i Peşeng

Merhaba ey Cem devrinin meclisinin yadigarı, Cemşid Devleti'nin yüzsuyu ve Peşeng'in ayini(şarap)!

Cemşid, mitolojik İran hükümdarlarından olup şarabın mucidi olarak kabul edilir ve divan şiirinde çok kez üzerinde yedi hikmeti bildiren yazılar bulunan meşhur kadehi ile birlikte zikredilir. Beyitte şarabın Cemşid devrinden ve Cemşid'in meclisinden kaldığı dile getirilerek hatıra boyutuna dikkat çekilmiştir. İkinci dizede yine şarabın Cemşid Devleti'nin itibarı ve Peşeng'in geleneği olması yönüyle vurgu daha da güçlendirilmiştir. Şarabın mitolojik kahramanlar ile ilişkilendirilmesi ona efsanevi bir nitelik kazandırmıştır. Beyitteki *Cem* kelimesi ile Cemşid, *Peşeng* kelimesi ile de Afrasiyab'ın babası hatırlatılmış olup *telmih* sanatına başvurulmuştur. *Âb-ı rûy* ifadesi şeref, haysiyet anlamında *mecazlı* bir kullanımdır. Meclis kelimesi ile hal-mahal ilişkisi kurularak *mecaz-ı mürsel* yapılmıştır.

3 Merhabâ ey şâhid-i işret-serây-ı meygede
Duğter-i pîr-i muğân hemşîre-i sâki-i şeng

Merhaba ey meyhane sarayının güzeli, meyhaneceğlerin pirinin kızı, neşeli sakinin kardeşi (şarap)!

Şair şarabı meyhane güzeli olarak nitelendirmesiyle onun meyhaneyi güzelleştiren bir unsur olduğuna dikkat çekmiştir. Ayrıca meyhane güzelinin babası olan meyhaneceği ve saki olan kardeşi meyhanedeki asıl unsurlardandır ve bu üçü eski şiirde sık sık bir arada kullanılır. Tasavvufta şarap ilâhî aşkı temsil eder, Pîr-i muğân(meyhaneci), mürşid demektir. Meyhane ise aşkın öğrenildiği yer, yani dergâha işaretir. Mahbûb veya maşuk ise Allah'tır. Şair beyitte remizler kullanarak dergâhu *tasvir* etmiştir. Beyitte geçen, *işret*, *meygede*, *pîr-i muğân* ve *sâki* kelimeleri aralarında *tenasüp* oluşturmuşlardır. Meyhane, saraya benzetilmiş; şarap da saraydaki güzele benzetilerek *açık istiare* yapılmıştır.

4 Sensin ol rûh-ı revân-ı mürde-i endûh-ı gam
Saña nisbet çeşme-i âb-ı Hızır 'ayn-ı şereng

Gam ve kederden ölmüş olan ruhlara can veren sensin, sana nispetle Hızır'ın abıhayatı zehrin ta kendisidir.

Beyitte şarabın verdiği keyif o kadar ileri dereceye taşınmış ki adeta şarap ölmüş bir insanı yeniden diriltebilecek güce sahiptir. Hatta bu hayat verici özelliği abıhayat ile dahi kıyaslanamayacak düzeydedir. Çünkü şarabın kudreti karşısında hayat vermekle şiar bulmuş ölümsüzlük suyu şaraba nazaran ancak bir zehir mesabesinde. Bu ifadeyle artık yeryüzünde hayat vermesi yönünden şaraptan daha üstün bir içecek bulunmamaktadır. Ölmüş ruhlar ancak onunla hayat bulabilir. Bu yüzden de insanlar ölmüş ruhlarına can bulmak için ona muhtaçtır ve zamanla şaraba bağımlı hale gelirler. *Âb-ı Hızır* ile Hızır(AS)'ın içmiş olduğu ölümsüzlük suyu hadisesi hatırlatılmış olup *telmih* sanatına başvurulmuştur. *Ab-ı hayat* zehre benzetilerek hem *teşbih* hem de *tezat* sanatları yapılmıştır.

5 Sensin ol sermâye-i bazar-ı şevk-i ehl-i 'aşk
Düşdi feyzüñle kesâda cevher-i nâmûs u neng

Âşıkların şevkle alışveriş yaptıkları pazarın en değerli varlığı sensin, senin feyzinden ar ve namus cevheri kesada uğradı.

Önceki beyitlerde olduğu gibi, bu beyitte de şarabın üstünlüğünü ispat için kıyaslama yoluna gidilmiştir. Meyhane için şarap en değerli şeydir. Nasıl ki insanlar değerli eşyaların satıldığı bir pazarda alışveriş yaparken adeta birbirleri ile yarışlırsa meyhanedekiler de şarap için birbirleri ile mücadele ederler. Çünkü şarap, âşıklar pazarının

en değerli ve paha biçilmez eşyasıdır. Öyle ki onun bulunduğu pazarda başka hiçbir şey bu kadar rağbet görmez. Beyitte birçok namuslu insanın içkiye olan düşkünlüğü nedeniyle maddi ve manevi olarak perişan olduğuna vurgu yapılmıştır. Ayrıca tasavvufta aşk şarabını tadan dünya zevklerini terk eder, maddi şeylerden vazgeçer. *Feyiz* ve *kesat* kelimeleri ile *tezat* sanatı yapılmıştır. *Sermaye*, *pazar*, *feyiz* ve *kesat* kelimeleri bir arada kullanılarak *tenasüp* sanatına başvurulmuştur.

6 Sensin ol pîrâye-i hikmet ki feyz-i kâmilün
 Kıldı mir'ât-ı zamîr-i ehl-i dilden ref'-i jeng

Sen o hikmet süsüsün ki mükemmel feyzin âşıkların gönül aynalarının pasını temizledi.

Şair bu beyitte de yine şarabın bir başka hususiyetinden söz ederek onun çok yönlü özelliğine dikkat çekmiştir. Şarabın tesiriyle kendinden geçen insan geçici de olsa kalbindeki kötülükleri, düşmanlıkları unuttur. Bu da şarabın bir süreliğine insanın gönlüne güzellik vermesine neden olur. "*Tasavvufta Cenâbıhakk'ın tecellisiyle var olan ve mazhar olduğu tecellîyi aksettiren varlıklardan her biri veya bu varlıkların tamâmı*" (<http://lugatim.com>) demek olan mirattan maksat yaratıcının tecelliğahu olan gönüllere işaretidir. Aşk şarabını içen gönül ehlinin kalbinde kin, nefret, dünya sevgisi, masiva kalmaz. Böylelikle şarabın feyzi âşığı kemale erdirir. Kalbinde hakiki sevgili olan Allah'tan başka bir şeye yer kalmaz. Kalp gerçek sevgiliye ayine, ona mekân olur. *Zamîr (kalp) mir'âta (ayna)* benzetilerek *teşbih* sanatı yapılmıştır.

7 Cur'aña virmezdi cân her 'âşık-ı efsürde-dil
 Olmasañ tâb-efken-i her hâtır-ı bîtâb u teng

Bitkin ve daralmış her gönle ışık vermeseydin, gönlü yaralı âşıklar senin bir yudumuna can vermezdi.

Ümidini kaybetmiş âşıkların gönlünü açmak, ferahlık vermek için bir çare olarak görülen şarap bir yudumu için bile can verilmeye değerdir. Bu beyitte şarabın geçici olarak verdiği rahatlıkla sıkıntıları unutturmasına işaret edilmiştir. Bu özelliği ile nice şarap müptelasının onun uğrunda canını verdiğine de vurgu yapılmış. Gönlü kırık âşıklar teselliyi onda bulurlar, incinmiş gönüllerini tamir ederler ve onda acılarını unuturlar. Âşık şarabın kendine verdiği can karşılığında tekrar o canı onun uğrunda feda eder. Çünkü gerçek aşk, sevgilinin yolunda mahvolmak, onun varlığında fena bulmak demektir. *Efsürde-dil* ve *bitab u teng* arasında *tenasüp* sanatına başvurulmuştur.

8 Mey degil rûh-ı revân-ı mürde-i gamsın hele
 'Âlemün cânı degilsin cân-ı 'âlemsin hele

Sen sadece basit bir şarap değilsin kederden ölmüslere can verensin, Sadece eğlence meclisine değil tüm âleme hayat verensin.

Sufilerdeki sekr, sarhoşluğun etkisiyle insanın kendini kaybetmesi gibi, ilahi aşka düşenin ayırt etme yeteneğini kaybetmesi halidir. Sarhoşluğun nedeni, bâde ya da şarap içmektir. Mutasavvıflar da buradan hareketle mânevî anlamda sarhoşluğu şarap ile tabir etmişler ve bundan da kasıt ilahi sevgidir (Kuzu, 201, s. 964). Beyitte şarabın âb-ı hayat olan özelliği ile sadece mest eden, sarhoşluk veren bir içki olmadığı can bağışlayan bir özelliğinin de olduğuna dikkat çekilir. Öyle ki sadece şarap meclisindeki ölmüş ruhlara can vermez, tüm insanlar için de hayat bağışlar. Şarabın kederi, gamları unutturan özelliğinin yanında neşelendiren, hoşluk veren özelliği de vardır. Tasavvufi anlamda da aşk şarabı sadece dervişlere can vermekle kalmaz tüm insanlara hayat verir. Zevk ve safâ meclisi anlamındaki *âlem* ile herkes, tüm insanlık anlamına gelen *âlem* arasında *cinas* sanatı yapılmıştır. *Mey değil mürde-i gamsın, âlemin cânı değil cân-ı âlemsin* ifadeleri *riucu* sanatına örnektir. *Mürde* ile *ruh* ve *can* aralarında *tezat* yapılmıştır.

2. Bend

Kafiye ve Redif: Dize sonlarındaki *mestânesin, dîvânesin, cânânesin, ammâ nesin, işrethânesin, peymânesin, merdânesin, bîgânesin* kelimelerindeki “-sin” ekleri redifi, “-âne” sesleri ise kafiye oluşturur. Reviden önce ridf bulunduğu için *mürdef kafiye*dir. Vasıta beytindeki, “*var senin*” kelimeleri redifi oluştururken, *âlem ve şübhem* kelimelerinde ise “-em” sesleri kafiye oluşturur. Vasıta beytinin kafiyesi yalnız revî harfi olan “m”den ibaret olup *mücerred kafiye*dir.

- 1 Râhsın râhat-fezâ-yı hâtır-ı mestânesin
Rûhsın naqd-i revân-ı ‘âşık-ı dîvânesin

Sarhoş gönüllerin rahatlığını artıran şarapsın. Divane âşıklar için en geçerli akçesin yani cansın.

Şarap, tasavvufta sembolik anlamda ilahi aşka ulaşmak için bir araçtır. Şarabın verdiği sarhoşluk nedeniyle akıl bedene bir müddet hükmedemez. Ehl-i tasavvufun Allah aşkından kaynaklanan cezbe hali ile içki ehlinin sarhoşluk sırasında kendinden geçmesi birbirine benzemektedir. Âşık şarabın verdiği keyifle dertlerini bir süre unuttur. Bu yüzden şarap aşk ehli için değer verilen şeylerin en kıymetlisidir ve vazgeçilmezdir. Beyitte şarap *nakde* (geçer akçe) benzetilerek *teşbih* sanatı yapılmıştır. *Mestâne, divâne* ve *âşık* kelimeleri bir arada kullanılarak *tenasüp* yapılmıştır. *Râh* ve *rûh* kelimeleri arasında *eksik cinas* vardır. *Revan* kelimesi beyitte geçerli anlamında kullanılmış olup ruh manası ile *iham-ı tenasüp* oluşturmaktadır. *Rah, rahat, ruh, revan* kelimelerinde sıkça kullanılan “r” sesi ile *aliterasyona* başvurulmuş beyitte ahenge katkı sağlanmıştır.

- 2 Cur’a-i cân-bahşuña leb-teşnedür Hızır u Mesîh
Âb-ı hayvânsın yâhod la’l-i leb-i cânânesin

Senin can bağıslayan bir yudumuna Hızır ve Mesih susamıştır. Ölümsüzlük suyu musun yoksa sevgilinin kırmızı dudağı mısın?

Divan şiirinde Hızır (a.s.), abıhayat içerek ölümsüzlüğe erişmesi; Mesih İsa(a.s.), ölüleri diriltmesi ile meşhurdur. Böylesine ölümsüzlük sembolü olmuş iki ismin şaraba susamış olmaları onun ancak bir abıhayat olmasından, hayat bahşetmesi yönünden ileri gelir. Şarabın hayat veren özelliği lal-i leb ile İsa’nın(a.s.) ölüleri diriltten üflemesi ve abıhayat ile ilişkilendirilmiş. *Hızır* ile *abıhayvân*(ölümsüzlük suyu), *Mesih* ile *lal-i leb-i cânâne*(Hz. İsa’nın mucizevi dudağı) aralarında *mürettep leff-ü neşir* sanatı yapılmıştır. *Hızır* ve *Mesih* kıssaları hatırlatılarak *telmih* sanatına başvurulmuştur. Şarap, *âb-ı hayat* ve *lal-i leb-i cânâne*ye benzetilerek *teşbih* yapılmıştır. Şaraba *âb-ı hayvânsın yâhut lal-i leb-i cânânesin* soruları sorularak *istifham* yoluyla *tecahül-i arif* sanatı yapılmıştır.

- 3 Âbsın ma’nâda ammâ âb-ı âteş-pâresin
La’lsin şüretde reng-i rüy ile ammâ nesin

Hakikatte susun ama ateş saçan bir su. Görünüşte yüzünün rengi itibariyle kırmızısın ama (gerçekte) nesin?..

Şarap, görünüş itibariyle üzüm suyundan elde edilen, belli renk ve kesafete sahip keyif veren bir içecektir. Tıpkı insanın görünmeyen ama varlığı kabul edilen bir ruha sahip olduğu gibi şarabın da ancak içildikten sonra anlaşılan özellikleri vardır. Şarabın ruhu diye adlandırabileceğimiz bu özellikler de ancak onun içilmesi sonucunda fark edilir. Aynen bunun gibi aşk ve aşkın hallerinin keşfedilmesi de ancak bu halin yaşanması ile anlaşılabilir (Kuzu, 2014, s. 967). Şarabın görünüşte su olduğu halde içenleri kendinden geçirmesi onun sıradan bir içecek olmadığını göstermektedir. Şarabın insanın kontrolünü kaybetmesine neden olması ateş saçan bir özellik olarak nitelendirilmiş. Ayrıca divan şiirinde *âb-ı âteşpâre, kırmızı* ve keskin şarabı ifade eden ateş renkli su manasında bir mazmun olarak

da kullanılır. Ateşin renginin kırmızılığı ile de kırmızı renkli şaraba işaret etmektedir. *Âb-ı âteş-pâre* tamlamasıyla *açık istiare* yapılmış, yani şarap ateş saçan bir suya *teşbih* edilmiştir. Kırmızı rengi ise daha ilk dizedeki yakutu hatırlatır. Şarabın rengi kırmızı olduğu bilinmekle birlikte bunun bilinmiyormuş gibi sorulması *istifham* yoluyla *tecahül-i arif* sanatına örnektir. Varlığın iki yönü olan *mana* ve *suret* kelimeleri bir arada kullanılarak *tezat* yapılmıştır.

4 Başlasañ meclisde devre sâgar-ı mînâ ile
Lâle-i sîrâb-ı bâğ-ı bezm-i işrethânesin

(Ey kızıl şarap kadehi!) sen meyhaneciler bahçesinin gösterişli, iyi yetiştirilmiş lalesisin. (Ne olurdu) billur kadehle mecliste dönmeye başlasan.

Şarap ve kadeh, içki meclisine hayat veren en değerli unsurlardır. Nasıl ki bir bahçenin süsü çiçekler, hasılatı meyveler ise âşıklar ve meyhane için şarap ve kadeh de öyledir. Şarap kadehi işret meclisindekilerin ellerinde dönmesiyle ondan tadanlara keyif verir. Âşıklar bunun için sabırsızlanmaktadırlar. Bu yüzden de kadehin bir an önce elden ele dönmesini arzu ederler. Tasavvufta da zikir meclisinde mürşit, müritlerini irşat ederek aşk şarabını tattırmak ister. Şarap kadehi, renginden dolayı *lâle-i sîrâba* (gösterişli bir lale) benzetilerek *teşbih* sanatına başvurulmuştur. *Lale*, *sirab* ve *bağ* kelimeleri bir arada kullanılarak *tenasüp* yapılmıştır.

5 Pür şafâdur tâb-ı dîdârûnla bezm ü bezmgâh
Rüşenâyî-bağş-ı kalb-i meclis ü peymânesin

Senin yüzünün parlaklığı ile meclis ve içindekiler safa doludur. Sen meclistekilerin kalbine ve kadehin içine aydınlık bahşedensin.

Kadeh, parlaklığıyla etrafa ışık saçar. Ayrıca içindeki şarabın da ışığı yansıtması ayrı bir güzellik verir. İlk bakışta beyitte kadehten yansıyan ışığın verdiği parlaklık anlaşılrsa da kastedilen aydınlık şarabı içenlerin gönlündeki hoşluk ve bundan kaynaklanan neşedir. Bu neşe meclistekilerin yüzüne dolayısıyla meclise yansır. Şarap, mecazî aşkta sevgili olup âşığın yüzünü güldürür; ilahi aşkın sembolü olarak ise âşığın yüzünü nurlandırır. Bu yönüyle şarap gönüllere ferahlık veren özelliği ile bilinir. *Meclis* kelimesiyle *mecaz-ı mürsel* yoluyla meclisin içindekiler kastedilmiştir.

6 Bî-ser ü sâmân idersin nice Sâm u Rüstem'i
Duhter-i rezsın velî 'aql almada merdânesin

(Ey şarap!) Sen Sam ve Rüstem gibi iki büyük kahramanı (başsız ve ayaksız dilenci gibi) mahv u perişan edersin. Sen üzümün kızısın (narinsin) ama akıl almada erkek gibi güçlüsün.

Rüstem, Sam'ın torunudur. Aynı zamanda Zal'in oğlu, Sührab ve Feramuz'un babasıdır. Döneminin cihan pehlivanı veya Emirü'l Ümera'sıdır. Divan şiirinin kahramanlık sembollerindedir. Sam, Şehname'de zikredilen efsanevi Fars hükümdarlarından. Neriman'ın oğlu Zal'in babası ve Rüstem'in de dedesidir Yiğitçe savaşıp olağanüstü işler başarmıştır (Öztürk, 2016, s. 49, 51). Şarap, sıradan bir içecek gibi görünse de o kadar etkili ki yiğitlikte nam salmış iki İran padişahına diz çöktürebilmektedir. Hükümdarlar bile şarabın uğruna tacını ve tahtını, şan ve şöhretini iki paralık edebilmekte, hükümdarlıktan dilencilığe düşmektedir. Bunlar gibi nice müptelalar onun uğruna varını yoğunu tüketmekte, şanı ve şerefinden vazgeçmektedir. Şarabın sarhoş edici özelliği karşısında nasıl en amansız yiğitler bile kendinden geçiyorsa sevgilinin de güzelliği karşısında nice Ferhatlar, Mecnunlar, Keremler teslim olurlar. Beyitte geçen *Sam* ve *Rüstem* isimleri ile *telmih* sanatına başvurulmuştur. *Duhter-i rez* ile nezaketin örneği kız, *merdane* ifadesiyle yiğitlik yönüyle erkek kastedildiği için *tezat* yapılmıştır.

7 Zevka dâ'irdür şafâ-yı hâlet-i keyfiyyetüñ

Meclis-i rindâna mahrem gayrıya bîgânesin

Senin keyif verici halinin verdiği mutluluk zevkle ilgilidir, sen sadece dünya işlerine önem vermeyenlere helalsin, başkalarına haramsın.

Tasavvuf Terimleri Sözlüğü'nde rint: *Halkın hakkındaki söylediklerine aldırmandan gönlünce hareket eden, keyfince davranan, içi irfanla süslü, ilimle dolu olduğu hâlde halktan biri gibi sade yaşayan hakîm, bilge kişidir* (Gümüş; Mum, 2018, s. 110). Beyitte şarabın özelliğinin dünyevi bir zevk ve eğlence aracı olduğundan söz edilmiş. Bu nedenle şarap sadece dünyadan keyif almak isteyenlere helal, başkalarına haramdır. Dünya zevklerinden el etek çekmiş kimseler dünya keyiflerine meyketmezler. Hem şarabın veya dünya zevklerinin tadını bilmedikleri için ondan uzak dururlar. İçki meclisi rintler için sevgiliyle buluşma yeridir. Bunu herkes anlamaz, ancak aşk şarabını tadanlar bilir. *Zevk, sefa, keyif ve rint* kelimeleri bir arada kullanılarak *tenasüp* sanatına başvurulmuştur. *Mahrem* ve *bigâne* kelimeleri arasında *tezat* sanatı yapılmıştır.

8 Beñzemez bir keyfe hiç* keyfüñde 'âlem var senüñ
Rühşın el-kışşa râh olmañda şübhem var senüñ

Sendeki zevk başka hiçbir şeye benzemez, senin verdiği keyifte bir başka tat var; kısacası senin içki olduğundan şüphem var, sen cansın.

İçki meclisindekiler için sıkıntılardan uzaklaşmanın yolu sarhoş olmaktır. Şarap akli baştan alarak dertleri unutturur, üstelik keyif verir. Bu yönüyle diğer içkilerden ayrılır. Onda bir başka hususiyet vardır. Hem dünyevi hem de uhrevi anlamda mutlu olma yolunun, sarhoş olmaktan geçer. Dünyevi sıkıntıdan kurtulmanın yolu âşık olmaktır. Böylelikle âşık maddi yönden rahatlar, manevi olarak huzura erer. *Âlem* kelimesi hem eğlence hem de dünya manalarında kullanıldığından *teoriye* sanatına başvurulmuştur. *Ruh* ile *rah* arasında eksik *cinas* vardır. *Keyif* kelimesi aynı manada yinelendiği için *tekrir* sanatı yapılmıştır.

3.Bend

Kafiye ve Redif: Dize sonlarındaki *bâdedir, âzâdedir, dildâdedir, âmâdedir, gavğâdadır, sâdedir, mînâdadır, seccâdedir* kelimelerinde *"-dlr"* ekleri redifi, *"-âdA"* sesleri ise kafiye oluşturur. Reviden önce ridf harflerinden elif bulunduğu için *mürdef kafiye*dir. Vasıta beytindeki, *olmasun ve bulmasun* kelimelerindeki *"-masun"* ekleri redifi oluştururken, *"-l"* sesleri kafiye oluşturur. Vasıta beytinin kafiyesi yalnız revî harfi olan *"l"* den ibaret olup *mücerred kafiye*dir.

1 Bâdî-i zevk u şafâsın gerçi nâmuñ bâdedür
Cur'añı nüş eyleyenler guşşadan âzâdedür

Her ne kadar adın içki olsa da zevk ve safanın kaynağısın. Bir yudumunu içenler sıkıntıdan kurtulur.

Şarap kelimesi Arapçada genel anlamda içecek anlamına gelirken zamanla üzüm suyundan yapılan alkollü içki yerine kullanılmaya başlanmıştır. Klâsik şiirde mey, bâde, hamr, mül, âb-ı engûr, asîr, duhter-i rez, sahbâ, selsâl kelimeleri de şarabı ifade eder. Şarap gibi sarhoşluk veren maddeler geçici de olsa şuursuzluğa neden olduğundan İslam dininde haram kabul edilmiş ve şarap içmek büyük günahlardan sayılmıştır (Kuzu, 2014, s. 964). Şarap dinen haram ve toplum nezdinde, kullanılması hoş görülmemeyen bir içki ise de eğlence meclislerinin vazgeçilmezidir. Ayrıca sıkıntılardan kurtarması, bir süre insanı rahatlatması, keyif vermesi onu diğer içeceklerden ayıran yönleridir. Tasavvufi manada ise aşkın kendisi olan şarap âşıkları kendinden geçirip maddi sıkıntılardan azat eder ve manevi uyanışa

* "hiç" kelimesi metinde yoktur, yazma nüshalardan tamamlanmıştır.

vesile olur. *Zevk u safâ ve gussa* bir arada kullanılarak *tezat* sanatına başvurulmuştur. *Nâm* kelimesi hem ad hem de ün, şöret manasında kullanıldığından *tevriye* yapılmıştır. *Badi* ve *bade* kelimelerinde *eksik cinas* vardır.

2 Cân u dilden kimse yok kim saña meftûn olmaya
Şâh u dervîş ü gedâ hep feyzüñe dil-dâdedir

(*Ey şarap!*) *Sana gönülden ve samimi olarak âşık olmayan yoktur. Şah, fakir ve dilenci hep senin manevi ihsanına âşık olmuştur.*

Şarap meclisinde herkes kendi arzu ve isteğiyle toplanır. Kimse zorla onları buraya getirmez. Bu geliş âşığın her şeye rağmen sevgilinin yanında olması anlamına gelir. Aynı zamanda âşığın sevgiliye samimiyetini gösterir. Şaraba müptela olanlar da öyledir. Toplumun en alt tabakasından en üstteğine kadar herkes ondan kendini alıkoyamaz. Şarabın verdiği hoşluk sevgilinin nazı, cilvesi gibi herkesi kendine bağlar. Kim olursa olsun, ne bir dilenci ne de bir padişah onun ağına düştü mü kurtulamaz. Şah maddi âlemin, derviş manevi âlemin sembolüdür. Bu bakımdan aşka düşen herkes maddi ve manevi varlığını bu yolda hiçe sayar. *Şâh* ve *gedâ* kelimeleri bir arada kullanılarak *tezat* sanatı yapılmıştır.

3 Her ne dem luğf eyleyüp bezmi müşerref eyleseñ
Ehl-i bezm ayağuna yüz sürmege âmâdedür

Ne zaman meclisi şereflendiren, orada bulunanlar ayağına yüz sürmeye hazırdır.

İşret meclisinin en önemli konuğu şaraptır. Çünkü meclisin neşesini artıracak, keyif verecek odur. İçki meclisindekiler şarabı tatmak için meyhaneye geldiklerinde bir an önce içki kadehinin gelmesini arzu ederler ki onu tatsınlar. Âşıklar zikir meclisinde şeyhlerinin ayağına yüz sürmek ve ondan manevi istifade için bir an önce meclise teşrif etmesini beklerler. Ehl-i bezm için içki, tekke ehli için de şeyh bir lütuftur. *Şarap, bezmi müşerref eylesen* ifadesi ile *kapalı istiare* yoluyla bu meclisi şereflendiren saygın bir kişiye benzetilmiştir. *Ayak*, burada hem bir içki kadehi hem de insan vücudunun organı manalarına geldiğinden ve her iki manada anlaşıldığından *tevriyeli* kullanılmıştır ve *bezm* kelimesiyle *iham-ı tenasüp* oluşturmuştur. Ayrıca ayağına yüz sürmek deyimi saygı göstermekten *kinayedir*.

4 Şâh-ı evreng-i şafâsın luğf u qahrûndur sebep
Kimisi şulh üzre mestânuñ kimi gavğâdadur

(*Ey şarap!*) *Safa göğünün sultanısın. Lutuf ve kahrından (halkın) kimisi barış ve huzur içerisinde kendinden geçer kimisi kavgaya dalmıştır.*

Şarap, keyif veren özelliği ile huzur tahtının sultanıdır. Çünkü ondaki zevk başka içeceklerde yoktur. Kimileri onun sayesinde kendinden geçer, dertlerini unuttur, ayrıca keyif alır. Bu şarabın onlara bağısladığı lütfudur. Kimileri de kontrolünü kaybeder ve etrafa zarar verir, böylelikle düşmanlıklara neden olur. Bu da şarabın kahrıdır. İnsanların bazılarında kinaye olan *kimi* sözcükleri ile *tekrir* yapılmıştır. *Lütuf* ve *kahr*, *sulh* ve *kavga* bir arada kullanılmakla *tezat* sanatı yapılmıştır. Bu *tezat* ilişkisine dayalı olarak *lütuf* ve *mestane*, *kahr* ve *kavga* kelimeleri arasında *leff ü neşir* sanatı yapılmıştır. Şarap, *açık istiare* yoluyla *şâh-ı evreng* teşbih edilmiştir.

5 Ehl-i ‘aşka saña beñzer hem-dem olmaz ki dilüñ
Hem küdüretten beri hem gill u gışdan sâdedür

(*Ey şarap!*) *Aşk ehli için sana benzer bir dost yoktur çünkü senin gönlün hem kederden uzak hem de kötülükten ve pislikten arınmıştır.*

Şarap, gönül ehlinin kalbini kinden, nefretten, kötülüklerden temizler. Çünkü kendinden geçip sarhoş olan bir kişide gönül huzursuzluğu kalmaz. Bu yönüyle onun gibi bir dost bulunmaz. Tasavvufta mürşid-i kâmil müride en yakın dost, yol göstericidir.

Müridin dünyevi sıkıntılardan, gönlü meşgul eden şeylerden uzaklaşıp maneviyata yönelmesine vesiledir. Şair ayrıca burada şarabın hem yapılış şeklinden ötürü içerisinde toz, toprak kalmayıp tertemiz olduğuna hem de kadehin kendisinin temiz ve parlaklığına işaret etmiştir. *Küdüret* hem kaygı hem de kir, pas anlamlarını yüklenebileceğinden *teviriyeli* kullanım vardır. Kötülükler ve manevi pislikler *açık istiare* yoluyla *gıll u gışa* (çerçöp) benzetilmiştir. Bundan ötürü *küdüretin* toz toprak anlamıyla *tenasüp* oluşturur. *Hem... hem...* bağlacı ile *tekrir* yapılarak ahenge katkı sağlanmıştır.

6 Sende n'eyler gıll u gış bir pāk u şāf āyînesin
Var ise az çok küdüret sāğar-ı mînādudur

(*Ey şarap!*) Sende kir pas ne gezer, tertemiz bir aynasın; eğer biraz toz toprak varsa o da olsa olsa parlak kadehtedir.

Şarap, özelliği itibariyle bulanıklıktan berî, duru ve temizdir; onda kir pas bulunmaz. Eğer bir miktar kir, pas görünüyorsa bu da kadehin temiz olmadığından veya parlaklığının az oluşundandır. Şair bunca övülmeye değer bir içkiye böylelikle toz kondurmamaktadır. Aşk ehli için de sevgili öyledir. Bütün çirkinliklerden uzaktır. Tasavvuf ehli için de müridi kemal ve makam sahibidir. Allah dostları için de Cenâb-ı Hak tüm eksikliklerden münezzehtir. *Gıll u gış* ve *pāk u şāf*, az ve çok kelimeleri bir arada kullanılarak *tezat* sanatı yapılmıştır. *Gıll u gış* ile *küdüret*, *pak u şaf* ayine ile *sāğar-ı mina* aralarında benzerlik ilişkisine dayalı olarak *mürettep leff ü neşr* vardır.

7 N'itsün ol esbâbı 'âşık kim saña rehn olmaya
Âteşe yansun gerek hırka gerek seccâdedür

Âşık sana feda olmayacak varlığı ne yapsın, onlar ister seccade ister hurka olsun ateşe yansın.

İçki için elbisesini rehin bırakan şairin ondan ayrı kalmaya dayanması mümkün değildir. Sarhoş olan kişi sedirde oturmaya, şarap küpleri arasında yatmaya, meyhanenin kapısında bekleyip orada hizmetçi olmaya razıdır (Pala, 2020, s. 52). Âşık eğer sevgili yolunda harcamayacaksa serveti neyer. Çünkü onun hayatının gayesi, neşe kaynağı sevgilidir. Sahip oldukları maddi ve manevi makamlarını ve servetlerini sevdiğine feda edemeyenler âşık değildir. Yani maddi ve manevi olarak her şeyini onun yolunda vermeli ki ona gerçek âşık denir. Çünkü şarap öyle bir sevgili ki onun yolunda harcanmayacak zenginlik ve vazgeçilmeyecek makam hiç olmasa da olur. Eğer sahip olunan şeyler onun uğrunda terkediliyorsa değerlidir. Maddi sahanın hükümdarları için *hurka*, manevi liderler olan şeyhler için ise *seccade* sembol olarak kullanılmıştır. Beyitte *açık istiare* yoluyla *hurka* ile maddi makam ve varlıklar, *seccade* ile manevi makamlar kastedilmiştir. *Ateş* ve *yanmak*, *hurka* ve *seccade* bir arada kullanılarak *tenasüp* sanatına başvurulmuştur.

8 Meclis-i erbâb-ı dil bir lahza sensüz olmasun
Hürmetüñ inkâr iden 'âlemde hürmet bulmasun

Gönül erbabının meclisi bir an sensiz olmasın, haram/saygın olduğunu inkâr eden dünyada hürmet bulmasın.

Sâbit'in "*Şeb-i yeldâyı müneccimle muvakkit ne bilir / Mübtelâ-yı gama sor kim geceler kaç saat.*" beytinde sevgiliden kısa süre de olsa ayrı kalmanın âşık için esasen çok uzun zamanı ifade ettiği dile getirilir. İçki meclisindekiler için de şaraptan bir an bile ayrı kalmak zor olacağından şair ilk beyitte onlar adına bir temennide bulunmuştur. Çünkü onların gönlüne ferahlık veren şey şaraptır. İçki ehli için şarap hayat veren bir içecektir. Onun kıymetini bilmediğinden gönül ehlinin keyfine mani olmak ve onların şaraptan mahrum kalmalarına sebep olmak haksızlıktır. İlk bakışta beyitte şarabın haram olduğunu inkâr edenlere bir beddua anlamı varken aslında değerini bilmeyip bunu inkâr edenlere bir

beddua anlamı da çıkmaktadır. Birinci *hürmet*, hem saygınlık ham de haramlık anlamlarına gelecek şekilde *tevriyeli* kullanılmıştır ve saygınlık anlamında kullanılan ikinci *hürmet* ile *cinas* yapılmıştır. Buna göre ikinci mısraın anlamında hem temenni hem de bir beddua ifadesi vardır.

4. Bend

Kafiye ve Redif: Dize sonlarındaki "*bulmadım*" kelimeleri redifi, *hemdem*, *hürrem*, *gam*, *kem*, *mahrem*, *âlem*, *muhkem*, *âdem* kelimelerindeki "**-Am**" sesleri ise kafiyeyi oluşturur. Kafiye revî harfi olan "**m**" sesinden oluştuğundan *mücerred kafiye*dir. Vasıta beytindeki, *rindânedir*, *efsânedir* kelimelerinde "**-dir**" ekleri redifi, "**-âne**" sesleri ise kafiyeyi oluşturur. Revî harfi olan "**n**" sesinden önce ridf harflerinden elif gelmiştir. Bundan dolayı vasıta beytinin kafiyesi *mürdef kafiye*dir.

- 1 Ben hele bir saña beñzer yâr-ı hem-dem bulmadum
Hem senüñ bezmüñ gibi bir bezm-i hürrem bulmadum

Ben ne senin gibi canciğer bir dost ne de senin meclisin gibi gönlü şenlendiren bir eğlence meclisi buldum.

Bezm, dostların bir araya geldiği sohbet ve işret meclisidir. İşret meclisi her zaman neşe verir, rahatlatır. Böyle bir mecliste herkes huzurlu, keyifli olduğu için kimse kimseyle düşman değildir. Ayrıca bu meclistekiler ortak bir amaç için oradadırlar, çıkar için bir arada değillerdir. Dolayısıyla herkes samimidir. Bu halin sırrı ise şaraptır. Şarap, önceki beyitlerde de ifade edildiği gibi insanın kalbindeki, gönlündeki kiri, pası, nefreti temizler ve böylelikle meclistekiler arasında muhabbeti artırır. Bu yönüyle böyle bir meclis bulunmaz. Şarap *hem-dem* ifadesiyle canciğer bir dostu benzetilerek *teşbih* yapılmıştır. Birinci dizedeki Türkçe *-daş* ekinin karşılığı olan Farsça *hem* ön eki ile ikinci dizinin başındaki bağlaç olan *hem* edatı arasında *cinas* vardır. *Bezm* kelimesi aynı anlamda yinelenildiği için *tekrir* vardır. Bent sonuna kadar "*bulmadım*" redifi merkezinde şarapla diğer keyif verici maddelerin mukayese edildiği paralel bir üslup dikkati çekmektedir.

- 2 Nice mesrûr olmasun ol meclisüñ aşhâbı kim
Kaṭreñi nüş eyleyende zerrece gam bulmadum

O mecliste bulunanlar nasıl mutlu olmasınlar çünkü senin bir damlanı tadan kişide dertten eser görmedim.

Yaşamdaki her türlü sıkıntı zihni yorar ve insanın kederlenmesine neden olur. Şarap, insanı bu tür sıkıntılardan kurtarıp zihnini gamlardan uzaklaştırır. Şair eğlence meclisindekilerin keyif almamalarını mümkün görmemektedir. Çünkü orada sevgili ile buluşurlar. Bu yüzden oradakilerde ne gam ne kederden eser kalır. Şarap divan edebiyatında aşka karşılık gelmektedir. Dolayısıyla aşk ehlinin, sevgilinin bulunduğu mecliste mutlu olmaması düşünülemez. Âşık sevgilinin yanında iken her şeyi unuttur. Tasavvuf ehli de ilahi aşkla kendinden geçtiğinden dünya sıkıntılarından kurtulur. *Nice mesrur olmasın* ifadesi ile *istifham* sanatına başvurulmuştur. *Mesrûr* ve *gam* bir arada kullanılarak *tezat* sanatı yapılmıştır. Çokluktan *kinaye* olan *nice* kelimesi ile azlıktan *kinaye* olan "*zerrece*" kelimeleri arasında da *tezat* vardır.

- 3 Saña hâşâ beñzedem afyon u bengüñ neşvesin
Anlaruñ daḫi ḫuşuşâ keyfini kem bulmadum

Keyif verici maddelerin verdiği zevki asla sana benzetemem. Kaldı ki onların zevkini de az bulmadım.

Divan şairleri keyif ve sarhoşluk veren maddeleri şiirlerinde çokça zikrederler. Bundan maksat âşğın sevgilisine müptela olmasıdır (Pala, 2020, s. 8-9). Afyon ve beng

keyif verici, uyuşturucu maddelerin başında gelip insanı kendinden geçirirler. Ancak keyif veren maddelerin en meşhuru oldukları halde şaire göre şaraptaki keyfiyeti yakalayamamışlardır. Bu beyitte de önceki beyitlerde olduğu gibi şarabın eşinin bulunmadığına dikkat çekilir. Şairin "bulmadım" şeklindeki ifadesinden bu iddiayı bir tecrübeye veya gözleme dayandırdığı anlaşılmaktadır. Şarabı afyon ve beng ile kıyaslamayı uygun bulmaması *mübalağa* sanatına örnektir. *Afyon, beng, neşve, keyif* kelimeleri bir arada kullanılarak *tenasüp* sanatına başvurulmuştur. "Haşa benzedem" ifadesi ile şaraba gösterilen hürmetin ötesinde kutsama anlamı da çıkarılabilir.

- 4 Bir yere cem' olsa 'âşık şem' ile maḥbûb ile
Hiç o bezm-i ḥâşa senden özge maḥrem bulmadum

Âşık, sevgili ve mum ile bir araya gelmiş olsa öyle müstesna bir meclise senden başka sırdaş görmedim.

Bezm-i hâs, birinci anlamda cânân yani sevgili ile bir araya geldiği yerdir ki burada âşığın maksadı baş başa olmaktır. İkinci anlamda tam tersi olarak yalnızlık ve çaresizlik içinde kıvranan, gözleri kanlı yaş döken ve ciğeri ateşte yanan âşıktır ki kendi kendine kurduğu mecliste kanlı gözyaşı şarap, maşukun özlemiyle ciğeri kebâb, inlemeleri de musiki şeklini alır. Buraya bezm-i hâs denir (Kut, 2017, s. 177). Şem, divan edebiyatında ateşi temsil eder. Pervane olan âşık mum ateşinin etrafında döne döne yanar. Şair âşıkların sevgilileri ile bulunduğu meclise şarabı layık görür. Bir başka ifadeyle meyhanenin olmazsa olmazıdır şarap. Çünkü âşığı mest eden ve sevgiliye ulaştıran şaraptır. Aşk, muhabbeti, kendinden geçmeyi temsil eden şarap ile tasavvufta müridin kalbini yakan nur olarak ifade edilen şem, ilahi aşka ulaşmak için bir vesiledir. *Âşık, maḥbûb, maḥrem, bezm-i hâs* bir arada kullanılarak *tenasüp* yapılmıştır.

- 5 Ehl-i 'aşka tırfa 'işreḥâne buldum 'âlemi
Sensüz ammâ 'âlemün zevkinde 'âlem bulmadum

Dünyayı tam da aşk ehli için eşsiz bir yaşanılacak yer olarak buldum, ama sen olmadan dünyanın yaşantısında bir tat görmedim.

Meyhaneler aşk ehli için bulunmaz bir yerdir. Dünya, âşıklar için tıpkı bir eğlence meclisidir. Şarap ise eğlence meclislerinin keyif veren maddesidir. Bu yüzden şarabın bulunmadığı bir meclis düşünülemez. Âşık için sevgili ne ise işrethane için de şarap odur. Şarabın olmadığı bir meclis aşk ehli için sıradan bir meyhanedir. Böyle bir eğlence meclisinde gerçek bir eğlenceden, keyifli bir ortamdan söz edilemez. Çünkü şarap coşkun aşk hallerine neden olur ve eğlenceli bir hava meydana getirir. *Âlem işrethaneye* benzetilerek *teşbih* sanatı yapılmıştır. Öteden beri işrethanelerde yapılagelen âlemlere/eğlencelere de işaret edilerek *telmihe* başvurulmuştur. *Ehl-i aşk, işrethane, âlem, zevk* kelimelerinin bir arada kullanılması *tenasüp* oluşturmuştur. Beyitte üç yerde kullanılan *âlem* sözcüklerinin ilk ikisi aynı anlamda kullanılarak *tekrir*, üçüncüsü ile aralarında *cinas* vardır. İlk ikisinde dünya anlamında kullanılan *âlem*, üçüncüsünde neşe, eğlence, zevk, tat anlamlarına gelecek şekilde kullanılmıştır.

- 6 İdeli seyl-i hücumun ḥâne-i zühdi ḥarâb
Tevbenün bünyâdını ḥâtırda muḥkem bulmadum

(Ey şarap!) Sel gibi akan hücumun zühd evini harap ettiğinden beri gönüldeki töbe binasını sağlam bulmadım.

Lügatte "1. Soğuk ve ilgisiz davranmak, rağbet etmemek, yüz çevirmek. 2. Ahirete veya Hakk'a yönelmek için dünyadan el etek çekmek. 3. Elde mevcut olsa bile gönülde mal ve mülk sevgisine yer vermemek. 4. Fuzuli ve lüzumsuz olanı erk etmek. 5. Zaruri olmayan her şeyi terk etmek. 6. Helal ve mübahun ihtiyaçtan fazla olan kısmını terk etmek." (Uludağ, 2012, s. 397)

anlamlarına gelen zühd, sadece haramı değil helali de bıraktırmayı gerektirir. Tasavvufta mutasavvıflar için zühd sahibi tabiri kullanılır. Şarabın etkileyici gücü zühd sahibinin dahi tövbesini bozdurmaktadır. Aynen öyle de ne kadar pişmanlıklar yaşasa da âşığın sevgiliden vazgeçmesi mümkün değildir. Çünkü âşık tövbesini bozacak kadar sevmiştir. *Harâb* ve *muhkem* kelimeleri bir arada kullanılarak *tezat* sanatına başvurulmuştur. *Zühdü* bir eve benzeten şair şarabı da *açık istiare* yoluyla sele benzeterek *teşbih* yapmıştır. Şarabın sele benzetilmesinde *mübalağa* vardır. Ayrıca *teobenin bünyadı* ifadesiyle tövbe de binaya *teşbih* edilmiştir.

7 Zevküne vâsıl olunca tevbesin bozmağ degil
Tevbeyi hiç ihtiyâr itmiş bir âdem bulmadum

(*Ey şarap!*) *Senin zevkine erişince bırak tövbesini bozmayı tövbe yolunu seçmiş hiçbir insana rastlamadım.*

Âşık, azat edilmeyi kabul etmemeli, sevgili azat etmiş dahi olsa aşkın onu azat etmeyeceğini bilmelidir (Alıcı, 2008, s. 134). Bu yönüyle aşka düşen kişi bu deritten kurtulamayacağını anlamış olmalıdır. Şarap sevgiliye ulaşmak için vesile olması yönüyle bilinir. Akli baştan alıp insana ihtiyar yeteneğini kaybettirmesi nedeniyle ondan vazgeçmek mümkün değildir. Hem gerçek âşık bunu aklından bile geçirmez. Beyitte şarabın zevkini tadan kişinin tövbesini tutmasının mümkün olmadığı dile getirilmiştir. Hatta âşığın tövbeyi aklından bile geçirmediği “rastlamadım” sözüyle yumuşak bir üslupla iddia edilmiştir. Nasıl bir tiryaki şaraptan vazgeçemez ise âşık da mahbubundan vazgeçemez. Zaten bunu da istemez çünkü onun zevkine varmıştır. *Tövbe* kelimeleri aynı anlamda yinelenerek *tekrir* yapılmıştır.

8 Dil-güşâdur meclisün gâyetde hem rindânedür
Her ne derlerse senün hâkkuında hep efsânedür

(*Ey şarap!*) *Senin dünyaya itibar edilmeyen bir yer olan meclisin hem de son derece gönül açıcıdır. Senin hakkında ne derlerse hep zandan ibarettir.*

Rintlîği benimseyen divan şairi zahitten hazzetmez. Her hadiseye eleştirel bakan, mübah olanı da haram olarak değerlendiren, her hükmü kara kaplı kitaptan çıkaran ham ve kaba sofudan nefret eder (Levend, 2021, s. 538). Divan edebiyatında zâhit ve rind çatışması sıkça işlenir. Şairler zahitlerin kendilerine yaptıkları eleştirileri artık kanıksamışlardır. İçki meclislerindeki insanların özelliği rindane olup şarabın verdiği sarhoşluk ile hoşsohbet olurlar. Çünkü bu mecliste bulunanlar rindaneliklerinden ötürü dünya zevklerinden anlayan insanlardır. Her ne kadar bu hal dışardan hoş görülme de bunun nedeni onların meclisteki halin zevkine ermemiş olduklarından. Bu yüzen içkinin kendisi veya içki meclisleri için söylenen kötü yakıştırmalar için aslını bilmemekten kaynaklanmaktadır. Bu nedenle şair bu söylentileri *efsane*ye benzeterek *teşbih* yapmıştır. *Dil-güşâ*, *rindane* ve *meclis* kelimeleri *tenasüp* oluşturmuştur.

5. Bend

Kafiye ve Redif: Dize sonlarındaki “*bundadır*” kelimeleri redif, *râhat*, *hamâkat*, *sohbet*, *hikmet*, *şihhat*, *halâvet*, *letâfet*, *garâbet* kelimelerindeki “-At” sesleri ise kafiye oluşturur. Revi harfi olan “t” sesi tek başına *mücerred kafiye*dir. Vasıta beytindeki, “*kıl yine*” kelimeleri redifi, *ihyâ*, *müberra* kelimelerindeki “-â” sesleri ise kafiye oluşturur. Vasıta beytinin kafiyesi revî harfi olan eliften ibaret “a” sesi olduğu için *mücerred kafiye*dir.

1 Keyf-i cân-bağsuñ ki cism ü câna râhat bundadır
Hikmetin inkâr ider vâ‘iz hamâkat bundadır

Beden ve ruh için huzur, senin hayat veren keyfindedir. Vaizin senin (varlığının sebeb-i) hikmetini-inkâr etmesi ahmaklığın ta kendisidir.

Divan şairleri sâkînâmelerde şarabın ölülere bile diriltecek güce sahip olduğunu ifade ederler. Can verme'nin sâkînâmelerde sadece ölülere canlandırmak şeklinde kullanılmadığını aynı zamanda şarabın sâliklere ruh bağışladığı söylenirken ilahî aşkın yarattığı etki vurgulanır (Aşcı, 2019, s. 152). Şair için şarap anne sütü gibi olup onsuz duramaz. Vaiz ve kaba sofuya içkiyi yasakladığı için düşman olur (Pala, 2020, s. 52). Şarabın verdiği keyfin sırrı ruha ve bedene huzur ve hayat vermesinden kaynaklanır. İnsanı sarhoş etmesi yönüyle cisme verdiği rahatlık maddi, sıkıntıları unutturmasıyla ruha verdiği huzur manevidir. Bu yüzden içki meclislerindeki huzur bulduklarından dolayı eğlenirler. Bunun hikmetinin farkında olmayan vaizler şarabı haram olarak görürler. Bundan dolayı şair, vaizlerin şaraptaki keyfi inkâr etmelerini ahmaklık olarak görmektedir. *Keyf, can-bahş, rahat* kelimeleri arasında *tenasüp* vardır. *Can* kelimeleri aynı anlamda yinelenerek *tekrir* sanatı yapılmıştır. *Hikmet* ile *hamakat* vaizde bir araya getirilerek *tezat* yapılmıştır.

2 Mürde-i endüha söz yok cân bağışlar şöhetün
Cân virür çok zevkine anuñ da şöhet bundadur

Senin sohbetinin kederden ölmüşlere can bağışlamasına diyecek söz yok. (Lakin) onlar da senin zevkine varmak için çok can verirler, asıl muhabbet budur.

Aşkın başlangıcı dert sahibi olmak, sonu ise aşk yolunda canını vermektir. Âşık, sevgilisi uğruna gönlünü, aklını ve gerektiğinde canını dahi feda etmelidir. Aşk derdinde olan âşık baş derdinde olmamalıdır (Alıcı, 2008, s. 123). Şair bu beyitte şaraba hayretle hitap etmektedir. Şarap ölmüş ruhları diriltmektedir. Bu zaten onun özelliğidir, fakat dirilen ruhlar tekrar şarap için canlarını vermektedirler. Beyitte asıl konuşulması gereken şeyin şarabın verdiği zevk için can verilmesi olduğu söyleniyor. Ayrıca dostluk dediğin böyle olur mesajı verilerek samimiyete vurgu yapılmaktadır. Âşıklar da sevgili uğruna candan vazgeçerler ve bunun sözünü de etmezler. İşte asıl konuşulacak şey budur. *Mürde-i endüh* ve *cân bağışlamak* tabirlerinin bir arada kullanılması ile *tezat* sanatı yapılmıştır. *Can bağışlamak* ve *can vermek* aralarında da *tezat* vardır. Dostluk, muhabbet anlamlarında yinelenen *sohbet* kelimesi ile *tekrir* yapılmıştır.

3 Gerçi varuñ şarf idersin sen gönüller açmağa
Harc ider varın da herkes saña hikmet bundadur

(Ey şarap!) Sen bütün varlığını gönüllerden sıkıntıyı gidermek için verirsin, âşıkların da tüm varlıklarını senin için harcarlar. Asıl hikmet bundadır.

Şarabın en önemli hususiyeti insana verdiği sarhoşluk ile sıkıntılarını gidermesidir. Bütün varlığıyla içki meclisindekilere gönül hoşluğu, keyif verir. Aynı şekilde şarabın müptelaları da bütün servetlerini onun uğruna harcarlar. Böyle bir karşılıklı sevgide hikmet vardır. İnsanların bütün varlıklarını onun için harcamalarındaki hikmet, sır şarabın da sıkıntılarını gidermesindedir. Bu yüzen âşık sevgili uğruna dünya varlıklarından vazgeçebilmelidir. Tasavvuftaki fenafillah sırrına ulaşmanın yolu da Allah'ın varlığında yok olmak, onun yolunda yokluğu varlık bilmektir. Varlık anlamında yinelenen *var* kelimeleri ile *tekrir* yapılmıştır. *Sarf* ve *harç* kelimeleri arasında *tenasüp* vardır.

4 Ehl-i hikmet bilmemiş bu âna dek keyfiyyetün
Yohsa her bîmâr için dilerdi şîhhat bundadur

(Ey şarap!) Hikmet ehli bu zamana kadar senin mahiyetini bilmemiş, eğer bilmiş olsaydı tüm hastalıkların şifasının sende olduğunu söylerlerdi.

Sahbânâmelerde şarabın konuşkan yapmak, vücudu ısıtmak, harareti almak, uyku vermek, evhamı giderip zihni rahatlatmak, susuzluğu gidermek, rahatlık ve ferahlık vermek, kalpteki hüznü gidermek, mutluluk vermek, kalbi kirlerden temizlemek gibi etkileri zikredilmiştir. Şaire göre şarabın insan vücuduna olan bütün bu faydalarını bilim

insanları anlamamıştır. “Yohsa” lafzı ile eğer şarabın insanın sağlığına olan faydasını bilselerdi tüm hastalıklar için ilaç olarak şarabı tavsiye ederlerdi, denilerek *şibh-i hüsn-i talil* yapılmıştır. Ehl-i hikmet ile bilmemiş kelimeleri arasında tezat vardır. Bimar ve sıhhat kelimeleri de bir arada kullanılarak *tezat* sanatı yapılmıştır. Ehl-i hikmet, bîmâr, sıhhat kelimeleri arasında *tenasüp* vardır.

- 5 Sükkerî şerbetden a'lâsın hele ehl-i dile
Telh-kâm itseñ n'ola ğayrı ħalâvet bundadır

(*Ey şarap!*) *Âşıklar için şekerli içecekten değerlisin. Az da olsa damakta acı bir tat bıraksan da önemi yok, işin tadı buradadır.*

İçeceklerin çoğu ağızda hoş ve lezzetli bir tat bırakır. Bu alışılmış bir şeydir. Oysa şarabın damakta hafiften acı tat vermesi ayrı bir keyiftir. Şair bu yüzden şaraba sen farklı bir tat ver ki diğer içeceklerden üstünlüğün olsun der. Çünkü âşıklar için şarap aşk yolunun yoldaşdır. Maşuka ulaşmaya vesiledir. Ona giden yolda her acıya katlanılır. Bu yüzden acı da olsa o her şeyden daha tatlı gelir. *Sükkerî şerbet* ile *telh-kâm* bir arada kullanılarak *tezat* sanatı yapılmıştır. *Sükker*, *şerbet*, *halavet* kelimeleri arasında *tenasüp* vardır. Farsça gönül anlamına gelen *dil* kelimesi ile tat alma duyusunun organı olan ağızdaki dile *iham* yoluyla işaret edilmiştir.

- 6 Hâşılı hem-meşreb olsañ yaraşur rindân ile
Ter değil tab'uhn 'arak gibi leţâfet bundadır

(*Ey şarap!*) *Senin oluşumun rakı gibi sıradan bir terleme ile değil, tatlılığın da bundan dolaydır. Bu nedenle rintler ile aynı mezhepten olsan yeridir.*

Rintlerin, zevk ve keyif sahibi olmalarıyla şarabın da zevk ve keyif vermesi bakımından aynı meşrepten olmaları isabettir. Şarabın rakıdan farkı doğal olmasıdır. Rakı ise doğal olmayan yollardan damıtılarak yapılır. Bu nedenle şarap rakıdan üstün tutulmuştur. Bundan dolayı da zevk sahibi rintlere yakışan rakı değil şaraptır.

Rintler için şarap, sevgili gibi kıymet verilen bir unsurdur. Nedîm'e göre şarap ve sevgilin bir arada bulunması Allah'ın büyük bir lütfudur, şarap içmek için hiçbir bahaneye gerek yoktur (Gümü, Mum; 2018, s. 118). *Ter* ile *arak* arasında *tenasüp* vardır. *Rint* ile *arak* arasında da *tenasüp* vardır. Şarap *kapalı istiare* yoluyla kişileştirilerek rintlerle aynı meşrepten olan bir insana benzetilmiştir.

- 7 Öldürür renc-i ħumâruñ dirgürür feyzüñ yine
'Âşık-ı bîmârı bir demde ğarâbet bundadır

(*Ey şarap!*) *Senin verdiği sarhoşluk acısı (insanı) öldürür ise de senin feyzinin tesiriyle hasta âşık bir anda tekrar dirilir, asıl şaşılacak şey budur.*

Şarabın verdiği-keyiften sonra tekrar kendine gelen insan rahatsız olur. Çaresi tekrar bir miktar şarap içmektir. Bu haliyle şarap önce acıları unutturur, kendine gelen insan o acıları tekrar hisseder. Bunu unutmanın yolu ise tekrar şarap ile kendinden geçmektir. Böylelikle şarap insanı kendine bağımlı kılar. Bilindiği gibi sarhoşluğun neticesinde oluşan humar yani baş ağrısı yine şarapla geçirilir. Bu rintler arasında bir âdettir. Hasta âşığı tekrar diriltir, denilmesiyle buna işaret edilmiştir. *Öldürür* ve *dirgürür* kelimeleri bir arada kullanılarak *tezat* sanatına başvurulmuştur. *Renc* ile *feyiz* arasında da *tezat* vardır. *Dem*'in kan anlamıyla öldürmek arasında *iham-ı tenasüp* vardır.

- 8 Nefî-i bîmârı gel keyfüñle ihyâ kıl yine
Ħâtır-ı maĥzûnını ğamdan müberrâ kıl yine

(*Ey şarap!*) *Gel, hasta Nefi'yi neşenle yine ihya et. Hüzünlü gönlünü yine kederlerden arındır.*

Fuzulî'nin meşhur “*Kamu bîmârına cânân, deva-yı derd eder ihsan / Niçün kalmaz bana derman, beni bîmâr sanmaz mı*” beytinde de ifade ettiği gibi sevgili, herkese yüz verir ama âşıktan yüz çevirip ona acı çektirir. Nefî de tüm âşıklar gibi hastadır. Şarabın tüm insanlara şifa olduğu gibi kendisini de iyileştirmesini talep eder. Divan şiirinde şarabın önemli hususiyetlerinden birisi can bağışlaması, ölmüş ruhları diriltmesi, hayat bahşetmesidir. Şiirin en başından beri şarabın bu özelliği zikredilmiştir. Ve insanları iyileştirmek için tüm varlığını ortaya koyan şaraptan tüm âşıklar gibi Nefî de medet umar. Çünkü o da aşk hastalığına müptela olmuştur. Şair kendisini, şiirden soyutlayarak (*tecrit*) hasta bir âşığa; şarabı da *kişileştirerek* bir tabibe benzetmiştir. *Bîmâr* ile *ihya* ve *keyf* ile *mahzûn* arasında *tezat* vardır.

Sonuç

Nefî, edebiyat tarihimizde kaside ve hicivleri ile tanınan bir şairdir. Divan şiirinin farklı türlerinde eser vermiş olsa da daha çok kasideleriyle tanınan ve bu türün en güzel örneklerini veren şairlerimizden biridir. Nefî, Sebk-i Hindi akımından etkilenmekle birlikte bu üslubu edebiyatımızda en iyi temsil eden şairlerimizin de önde gelenlerindedir. Gazellerinde kasidelerine göre daha sade bir dil kullanmıştır. Nefî, eserlerinde 17. yüzyıl Divan Edebiyatının genel özelliklerini yansıtmakla beraber farklı söyleyiş özelliği yakalamış bir şairdir. Kaynaklarda “*Sakiname*” olarak geçen terakib-bendi incelendiğinde içeriğiyle de uyumlu olarak yazma nüshaların birçoğunda “*Sahbaname*” olarak isimlendirildiği tespit edilmiştir. Bu tür şiirlerde hem sakiden hem meyhaneden hem şaraptan bahsetmek mümkündür ancak şerh edilen bendlerde asıl muhatap şarap olduğu için bu isimle anılması daha doğru olduğu kanaatine varılmıştır.

Şair Nefî, şiir boyunca şarabın hususiyetlerini saymış ve onun güçlü yönlerini yapmış olduğu teşbihlerle vurgulamıştır. Ayrıca şarabı, afyon, rakı, beng gibi diğer keyif verici maddelerle de karşılaştırarak şarabın üstünlüğünü ispatlama gayreti içerisine girmiştir. Zaman zaman şarabın dindeki haramlık hükmünü göz ardı etmemekle beraber din adamlarına karşı şarabı savunma mücadelesine girişmiştir. Bu mücadeledeki etkili üslubu ile hiç şarap içmemiş birini şaraba teşvik edebilecek derecede etkili bir dil kullandığı söylenebilir. Bilindiği gibi şarabın dini hükmü haramdır ve şairin de inancı ve yaşadığı sosyal çevre itibarıyla bunu bilmemesi mümkün değildir. Şaraba olan övgülerinde çokça mübalağaya başvurmakla birlikte ustalığı ve dile hâkimiyetiyle her zaman kendisini şeriatın keskin kılıcından kurtarabilmiştir. Diğer bir ifadeyle asıl niyeti bilinmese de zevahiri kurtarma çabasının başarıyla sonuçlandığını söylemek mümkündür. Nefî'nin bu beş bentlik şiirinde hiçbir vezin ve kafiye kusuru bulunmadığı gibi âhengi bozacak bir lafız kullanımına da rastlanmamıştır. Lafızlar özenle seçilmiş ve anlamları âdeta bütünleştirilmiştir. Şarabın övgüsüne yazılan bu şiirde teşbih dışında en çok başvurulan edebi sanatın tevriye olduğu görülmüştür.

Kaynakça

- Akkuş, M. (2018). *Nefî Divanı*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü. <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/57741,nefi-divanipdf.pdf?0> [Erişim tarihi: 28.03.2022].
- Alıcı, L. (2008). Klasik Türk Şiirinde Muhabbet Kanunları. *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, 9(19), 119-142.
- Aşçı, G. (2019). Sâkinâmelere Göre Şarabın Vasıfları ve Etkileri. *Journal of Turkish Language and Literature*, 5(2), 145-178.

- Cengiz, E. (2006). *Nefî Divânı'nda Gazellerin Söz Âhengi*. Yüksek Lisans Tezi. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi.
- Gümüş, M. Y. ve Mum, C. (2018). Klasik Türk Şiirinde Rint ve Şarap İlişkisi. *Birey ve Toplum*, 8(16), 109-138.
- Kurnaz, C. (2001). *Eski Türk Edebiyatı*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- Kut, G. (2017). Kadın Şairlerden Mihrî, Şeref ve Leylâ Hanım Gazellerinde "Bezm". *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 175-186.
- Kuzu, F. (2014). Klâsik Şiirde Şarap Kavramı ve Fehîm-i Kadîm'in "Şarâb" Redifli Gazeli Üzerine Bir Tahlil Denemesi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 13(4), 961-972.
- Levend, A. S. (2021). *Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Mir'at kavramı. <http://lugatim.com> [Erişim tarihi: 03.06.2022].
- Nef'i. <https://islamansiklopedisi.org.tr>, [Erişim tarihi: 03.06.2022].
- Onay, A. T. (1993). *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*. Ankara: TDV Yayınları.
- Öztürk, G. (2016). *Nef'i Divanı'ndaki Mitolojik ve Efsanevi Şahuslar*. Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi.
- Pala, İ. (2020). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Uludağ, S. (2012). *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Kabalcı Yayıncılık.